

УДК 321.1 (477.8)
ББК 66.5 (4 Укр)

Іван Монолатій

ІСТОРИЧНІ МІФИ ЕТНІЧНИХ АКТОРІВ: МІСЦЕ Й РОЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНІЙ ШАХІВНИЦІ ГАЛИЧИНИ

У статті обґрунтовано тезу, що габсбурзька абсолютистська система управління заздалегідь позбавляла етноси Галичини політичної суб'єктності, адже відносини особи й держави в етнічному аспекті визначалися віросповіданням. Установлено, що етнічні й мовні відмінності набули політичного значення в середині XIX ст., коли етнічна ідеологія почала акцентувати самотність окремих етнонацій, їхніх культур і мов. При цьому акцент робився на загальнонаціональних цінностях – етнічному інтересі, безпеці тощо. Швидкому поширенню їх елементів сприяли літературні твори, які відігравали суттєву роль у формуванні етнічних цінностей. З'ясовано, що наслідком цього стало розгортання полеміки щодо формування національних програм і національних міфів, зокрема, про “тірольців Сходу”, “Gente Ruthenis, natione Polonis” і “святое историческое посланничество собиранія Земли Русской”. Доведено, що етнічний каталізатор політичної мобілізації використовували різні політичні кола, з одного боку, для політизації етнічностей (він визначав специфіку етногрупової динаміки), а з іншого, – для скерування соціального протесту в русло міжетнічної боротьби.

Ключові слова: міжетнічна взаємодія, історичні міфи, етнічні націоналізми, етнічні актори, Галичина.

Міжетнічна соціокультурна дистанція, як і зумовлена культурними ресурсами спільнот світоглядна, соціокультурна дихотомія “свій – чужий”, є фактором, який спричинив етнічний принцип політичної структуризації етнофорів західноукраїнських земель у досліджуваній період. У багатовіковому співіснуванні унікальної семіотичної опозиції “свій – чужий” знайшли відображення й етноконфесійна проблематика, і суспільна противага, і культурні взаємовпливи, і “міфологія сусідства”, які в багатьох випадках опиралися на стереотипи в сприйнятті “чужого”.

Збіг національних і соціальних груп, які нерідко перебували в антагонізмі між собою, створював ґрунт для виникнення й живучості міфів у колективній свідомості кожної з етнонаціональних спільнот стосовно одна одної. Останні часто виникають в умовах обмеженої інформації про об'єкт, тому можуть бути помилковими та виконувати консервативну роль, серйозно деформуючи процес міжособистісної взаємодії. Саме вони сприяли повсякчасному функціонуванню дихотомії “свій – чужий”. Тут здебільшого оцінювалися чужі звички й форма поведінки з погляду традицій і звичок власної етнічної спільноти. Із цього ще не впливав етнічний негативізм. Навпаки, соціальна ситуація деколи призводила до того, що чуже сприймалося набагато вище, ніж своє. Проблема виникала лише тоді, коли дійсні або надумані різниці ставилися в основу й продукували ворожу психологічну настанову, яка спочатку роз'єднувала народи, а потім теоретично “обґрунтовувала” пряму чи приховану дискримінацію за етнічною належністю.

Творення (вигадування, уявлення) міфів було лакмусовим папірцем для модерних етнонаціоналізмів. Під час етнічного ренесансу спостерігалось намагання (ре)конструкції етнічних символів [18, с.55, 57]: гербів, прапорів, пам'ятників національним героям, творів національних класиків тощо аж до популяризації гімнастичних вправ, народного співу [14, с.93–94, 109–111], гри на національних інструментах і постановки оперет [34, с.64, 73, 76; 33, с.25, 29]. На кожному з етапів етнополітичного розвитку етнічний фактор мав свої особливості й виражав інтереси тих чи інших соціальних класів або прошарків. Зазвичай його використовували різні політичні кола, з одного боку, для політизації етнічностей (він визначав специфіку етногрупової динаміки), а з іншого, – для скерування соціального протесту в русло міжетнічної боротьби [13, с.101; 21, с.184, 186]. Усталенню політичної структуризації етнонаціональних спільнот і формуванню їх етнонаціоналізмів сприяло поширення нового критерію ідентичності – етнічного.

Для актуалізації поля нашого дослідження пригадаємо, по-перше, що, визначаючи “обмеженість модернізму”, Е.Д.Сміт називає окреслені парадигми “структурним мо-

дернізмом” і розуміє міф модерної нації напівідеологічною теорією націй і націоналізму, яка відповідає “модерним настановам і потребам, особливо мобільної, універсалистської інтелігенції...” [25, с.64, 65]. Відтак, оперуючи такими факторами, учений визначає територіальні (“рухи *перед* і *після* здобуття незалежності”) та етнічні (“рухи *перед* і *після* здобуття незалежності”) націоналізми (“сучасний світський еквівалент доновітнього священного міфу про етнічну обраність” [26, с.91]). Варіації першого – антиколоніальні та інтеграційні, другого – сепаратистські й іредентистські [26, с.90].

По-друге, переосмислюючи статус нації як установленної форми, реальної категорії й випадкової події, Р.Брюейкер визнає, що “нації розуміються як реальні сутності, як спільності, як міцні довготривалі колективи” [3, с.27]. Їхнє сприйняття, на його думку, не обмежується лише примордіалістами, оскільки цього погляду дотримується багато модерністів і конструктивістів. Вони вважають, що нація сформована такими чинниками, як індустріалізація, нерівномірний розвиток, зростання мереж зв’язку й транспорту, а також потужні інтеграційні та гомогенізаційні сили. Дослідник називає ще т. зв. субстанціоністський підхід, притаманний тим, хто визначає нації “об’єктивно” – через спільні колективні характеристики (мова, релігія тощо), а також тим, хто наголошує на суб’єктивних факторах (спільні міфи, згадки та самовизначення) [3, с.29–30].

Наслідком цього стало розгортання полеміки щодо формулювання національних програм і національних міфів. Останні, які виконують важливу компенсаторну функцію, необхідні в критичні моменти: коли етнічній групі загрожує втрата культури й мови, коли етнічні меншини борються проти дискримінації та її наслідків, коли народ веде боротьбу за політичну самостійність [23, с.175]. Оскільки міфотворення властиве нації, що формується, варто згадати систему М.Гроха, згідно з якою міфотворчість є одним з необхідних кроків у будівництві державності. Проте цей елемент хоч і є першим, йому передують усвідомлення себе нацією, самоідентифікація. Цей момент рівно притаманний як імперській, так й ексклюзивній моделі розвитку національної ідеї [15, с.50, 54; 40, с.19, 28], тим більше, що після 1848 р. усі концепції рівноправності національностей базувалися на принципі рівноправ’я громадян. Відповідно до цього, в основі ідеї ліберальної держави, яка мала виникнути в результаті загального волевиявлення й могла б закріпити за ними необхідну їм “національну” належність, спочатку дійсно лежала демократична концепція, згідно з якою пропонувалося затвердити законодавчим шляхом не тільки права окремих громадян, а й права різних етнокультурних груп. В умовах безперервного розширення соціуму така концепція передбачала ще й стримування процесів прискореної диференціації й фрагментації суспільства, зумовлених відомими соціально-економічними перетвореннями: вважалося, що цим процесам могла зашкодити вже сама воля до “національної” єдності [39, с.33, 44]. Щоправда, досягнення національної єдності в етнічно багатоскладовій Габсбурзькій монархії було справою надзвичайно важкодосяжною.

Про це свідчать спроби конструювання нових національних міфів у досліджуваному хронотопі [6, с.100, 102]. Адже, за визначенням російського вченого В.Шнірельмана, міф здійснює три найважливіші функції: 1 – виконуючи інструментальну роль, обслуговує цілком конкретне завдання: територіальні претензії, вимоги політичної автономії чи намагання протидіяти культурній нівеляції й збереженню власної культурної спадщини; 2 – не визнає різночитань і відкидає ймовірність кількох рівнозначних гіпотез: він ґрунтується на стереотипізації навколишнього минулого чи ж теперішньої дійсності; 3 – свідомо спрощує дійсність і використовує (неправомірно з наукової точки зору) узагальнення на підставі одиничних і досить часто недвозначних фактів [35].

У нашому випадку особливого значення набували два типи національних міфів – етноісторичний та етнополітичний. Перший з них легітимізував право групи на територію, на розвиток своєї культури й на політичне оформлення аж до вимог повного суверенітету. Другий був невід’ємною рисою етнополітичних рухів і виявляв невдоволення

незадовільним станом свого етносу. Тому-то аналіз міфів такого штибу дозволяє з'ясувати особливості етнополітичної мобілізації й ступінь дієвості націоналістичної пропаганди. Оскільки міф є інтеграційним феноменом, у якому символи національної ідентичності набувають зрозумілого значення (за Дж.Армстронгом) [12, с.285], то становлення національної свідомості етнічних спільнот західноукраїнських теренів було одночасно й свідомим полоном історичних міфів. На нашу думку, останні можна цілком обґрунтовано розглядати як характеристики певних виявів суспільної свідомості етноспільнот середини ХІХ – початку ХХ ст. як “національних свідомостей”.

Знарядям націоналізму/національних ідей, а також політичного маніпулювання були старі/нові національні міфи – про “тірольців Сходу”, “Gente Ruthenus, natione Polonus” і “святое историческое посланничество собиранія Земли Русской”.

Свій хронологічний відлік міф про т. зв. австрійських русинів як “тірольців Сходу” бере щонайменше з етнополітичних процесів “Весни народів” і прямої залежності від участі в ній поляків. Вони вели революційну пропаганду серед українців, одночасно не визнаючи існування “русинів” як окремої нації. Польські діячі, уважаючи асиміляцію Русі “фактом беззаперечним, природним, загальнозрозумілим”, провадили конспіративну діяльність серед українців у пропольському дусі та в інтересах збереження українсько-польської єдності, не рахуючись цілковито з національними прагненнями українців або їх не помічаючи. Розрив цієї єдності під час революції 1848 р. поляки сприйняли як зраду польських національних інтересів. Адже політика Головної Руської Ради, яка виникла внаслідок революції 1848 р., була діаметрально протилежною політиці польської етнічної групи: українці виступали за збереження єдиної імперії.

Опосередкованою візиткою такого бачення може слугувати оповідання І.Франка “Гриць і панич”, у якому описані події 1 листопада 1848 р. у Львові. Лейтмотивами твору виступають: на макрорівні – придушення польського повстання проти австрійської влади, а на мікрорівні – убивство українцем Грицем учасника повстання, панича-поляка Никодима Пшестшельського. За цей учинок, тісно переплетений з історичними, етнічними й соціальними чинниками (“Панським гарним словам не вір, їх обіцянки май за нізащо, пам’ятай, що їх Польща – то хлопське пекло!”), українця удостоїли медалі за хоробрість, а перед полком оголосили подяку. Героя нагородили відпусткою для відвідання хворого батька й 100 ринськими на дорогу, які особисто зібрав генерал Гаммерштайн між офіцерами. Авторська уява недвозначно завершує твір: “Усе те в Грицевій тямці промайнуло, мов дикий, важкий сон. Він вповні отямився аж тоді, коли дихнув рідним гірським повітрям, уцілував руки батька і матері та привітався з рідною хатою” [31, с.284, 287].

Як свідчать факти, русини значною мірою виправдали сподівання австрійських урядовців. За свою вірність монархії вони отримали прізвисько “тірольців Сходу”, оскільки саме населення Тіролю на заході імперії виявилось найлояльнішим до Габсбургів. У цьому випадку, керуючись гіпотезою М.Халлера, загальна позитивна соціо-економічна ситуація та розвиток етнонаціональної групи й регіону, де вона мешкає (приміром, Тіролю), зменшують етнічну напруженість і сприяють мирному співіснуванню різних етнічних груп [32, с.323, 324]. З українців утворили парамілітарні національні організації – “Народну гвардію” і “Батальйон гірських руських стрільців”, що блокував гірські перевали в Карпатах, щоб не допустити об’єднання польських та угорських повстанців [7, с.ХХVI, ХХVII].

У сподіваннях знайти підтримку своїм національним домаганням у протидії польським впливам галицький провід демонстрував свою лояльність Габсбургам на відміну від польської шляхти [5, с.105, 107], яка аж до 1860-х років була виразно опозиційно налаштована до Австрії й не залишала надій на відновлення польської державності. Проте, як відомо, Головна Руська Рада як суб’єкт етнополітичного процесу зазнала невдачі. Її основною вимогою був поділ Галичини за етнічним принципом на польську й

українську частину, однак, починаючи з 1849 р., після укладення австро-польського компромісу, польський вплив у Галичині тільки посилювався [41, с.30, 37].

Через невдачі польського повстання в Росії 1863 р. відбувся крутий поворот польської політики щодо Австрії – від опозиції до проголошення абсолютної лояльності і, як результат, співпартнерства в управлінні імперією [16, с.64]. До того ж байдужість й упередження українців щодо Січневого повстання 1863 р. була неочікуваною і прикрою несподіванкою для поляків, які оцінили її як зраду [27, с.91]. Наслідком цього, за визначенням Л.Нагорної, стала українська ідентичність, яка формувалася в Галичині як реакція на послідовно здійснюваний австрійською владою курс на забезпечення польського домінування в краї і відповідно на ґрунті політизації етнічності. Упродовж ХІХ ст. етнічний складник у фундаменті галицької концепції української нації постійно посилювався і, зрештою, переріс у виразний антиполонізм [19, с.155; 20, с.143].

Досліджуваний період був часом формування незмінного кола асоціацій національного характеру поляків – християнських вартостей, передусім типово польського гатунку католицької релігійності, з яким часом пов'язується формула “твердиня християнства”, сарматизму, польської національної манії величі, романтизму, позитивізму, а понад усе – певної моделі історії та кола літературних текстів [1, с.48, 55; 38, с.254, 255]. Незважаючи на зростання національного самоусвідомлення етнічної більшості аналізованого хронотопу, переконання галицьких поляків, що українці не здатні до незалежності, прогресувало. Речниками такого погляду були, зокрема, народні демократи, які мали дедалі більший вплив на крайове суспільство [37, с.135, 144], а також консерватори, об'єднані в групі “Подоляків”*. Розв'язання польсько-українського конфлікту, на їхню думку, виражала максима “Gente Ruthenus natione Polonus”, яку від другої половини ХІХ ст. українці розглядали як вираження ворожої їм колонізації [29, с.25].

Подоляки гостро реагували на чимраз більші вимоги українського руху, який мав виразно народницьке забарвлення, його намагання самостійно бути речником народу й відмовляти в цьому праві місцевій шляхті, яка почувалася “трохи русинами”, а решта – була польського походження. Прикладом може бути виступ А.Голєєвського в Галицькому крайовому сеймі в жовтні 1889 р. Звертаючись до українських послів, він зауважив: “... не знаю, чи ви тут чужі, чи ми. Бо хто ж вам поставив церкву святого Юра, хто ставив церкви, якщо не ми, руська шляхта? Хто ж, якщо не ми, хто зараз признаємося до ширшої вітчизни, до Польщі... Ми тут віддавна, не як рушизна напливова, бо вона виникла тільки після 1848 р.” [2, с.29].

Як відомо, прикладів політичних і громадських речників такої максими було чимало. Її значущим зразком залишається польський магнат, відомий меценат, учений-природознавець і громадський діяч граф Володимир Дідушицький (1825–1899), життя і діяльність якого творять цілу епоху в історії австрійської Галичини. Відомий історичний факт: у 1848 р. граф просив єпископа Г.Яхимовича дозволу на перехід з латинського на грецький обряд. Усвідомлюючи своє руське походження, В.Дідушицький, як і більшість історичної аристократії в складі спільної українсько-польської секції від Галичини на Слов'янському конгресі в Празі, записався в його документах як русин, а також вів переговори “по руськи” [29, с.19]. Це не завадило йому взяти участь в організації Січневого повстання 1863 р. [38, с.222].

Зауважмо: процес перетворення міфу “етнічного русина національного поляка” на стереотип віддзеркалює його еволюція. По-перше, цей різновид свідомості був не індивідуальним проявом якоїсь спеціально “зрадницької” чи “угодовської” позиції, а цілком масовим явищем серед української шляхти “поунійних поколінь” (після укладення

* Від назви Галицького Поділля. Назва утвердилася в 60-х рр. ХІХ ст. і репрезентувала одну з політичних течій тогочасного галицького консерватизму – східногалицьку, або “львівську”. Іншою течією була “краківська”, або т. зв. Станьчики (від імені блазня польських королів Олександра Ягайловича й Сигизмунда I, який відзначався відвагою і тим, що говорив правду в очі). – І. М.

Берестейської церковної унії 1596 р.), тобто орієнтовно вже з другого-третього десятиліть XVII ст. По-друге, цей міф/стереотип менш за все належить до дилем морального змісту, в основі його лежить соціальний компроміс з територіально-національним патріотизмом (мова й віра предків, відданість “старовині”, сентимент до рідних місць і ширше – до “нашої Русі”) та патріотизмом політичним, який ґрунтувався на належності до політичного організму – держави, якій шляхтич (незалежно від того, чи вона персоніфікувалася в особі володаря, чи виступала в новітній абстрактній іпостасі) був зобов’язаний служити вірою й правдою [36, с.242–244, 304–307; 24, с.157–182; 4, с.24–25].

Етнонаціоналістичні версії минулого західноукраїнських земель сповідували й етнічні росіяни та адепти російської імперської ідеї, відомі під збірним образом тандему галицького русофільства/москвофільства [28, с.152, 175]. Відзначмо, що спочатку політична еволюція старорусинів у бік Росії зовсім не означала їх культурного зросійщення. Радше навпаки, старорусини ревно охороняли специфічні традиції галицької духовності, які, на їхню думку, були важливим засобом протистояння польським культурним впливам, у той самий час негативно ставлячись до спроб народівців модернізувати український суспільно-політичний процес у Галичині [29, с.24]. І навпаки, політичні амбіції москвофілів, передусім у передвиборний період, були, як вважали українці, альянсом з галицькими поляками [17].

Уявлення про Галичину як невід’ємну частину імперії Романових, яку в разі майбутнього військово-політичного конфлікту слід повернути в її територіально-адміністративний організм, тим самим завершивши нібито “святое историческое посланничество собиранія Земли Русской” [11, с.11], свідчило про нав’язування/функціонування міфу про спільну “етнічну сім’ю”. Згідно з ним, “свій” етнос розглядався щодо споріднених/дочірніх етнічних груп, які заселяли інші землі, в іпостасі “старшого брата”. Іншим міфом була безумовна ідентифікація “своєї” етнічної групи із цілком визначеною мовою (церковнослов’янська=російська), яка нібито була рідною йому від самого початку (т. зв. міф про лінгвістичну спадкоємність) [35]. Функціонування останнього міфу активно підтримували галицькі москвофіли, які спеціально зверталися до Державної Думи з вимогами захистити російську мову [10], і газетні інформації про утиски росіян [30]. Публічне наголошення на праві й обов’язку захистити росіян у ближньому зарубіжжі стало головним елементом офіційних російських поглядів, які яскраво фігурували в зовнішньополітичних пріоритетах російських політичних партій [8; 9]. Таке демонстративне зайняття позиції етнічними лідерами й очільниками політичних партій за умови використання моделі Р.Брюейкера було офіційною кодифікацією “головних директив” російської політики [3, с.192]. Це підтверджувало наявність російського офіційного вітчизняного націоналізму, головні диригенти якого перебували в Санкт-Петербурзі [22, с.145, 149]. Очевидно, що до початку Першої світової війни публічна риторика вітчизняного націоналізму для них уособлювала російський рух щодо зміцнення гегемонійного становища без територіального приєднання ближнього зарубіжжя.

Отже, висновуємо, що в нових/старих міфах, які конструювалися штучно, сказати б у “ручному режимі”, ішлося передусім про боротьбу за етнічну більшість досліджуваних земель. Кожен із гравців на крайовій геополітичній шахівниці вважав її “своєю” фігурою. Використання міфів актуалізувало емоційний і поведінковий рівні етнічної самосвідомості української спільноти. В окреслених ситуаціях особливе значення мали такі функції міфу, як формування колективної ідентичності та її підтримка. Відтак провідну роль у формалізації етнічного виміру політичної участі населення Галичини відіграла еволюція ідентитів – від релігійної до етнічної самоідентифікації, а транслятором політичної мобілізації етнофорів виступив етнічний каталізатор. За допомогою останнього група, що належала до однієї етнічної категорії, у боротьбі за політичну владу й лідерство із членами інших етнічних груп або з нацією-державою маніпулювала етнічними звичаями, міфами й символами з політичною метою, використо-

вуючи їх як головний ресурс для того, щоб створити спільну ідентичність і політичну організацію “своїї” групи. На підставі етнічного каталізатора й відбувалося об’єднання різних груп населення, яке руйнувало релігійні й, почасти, станові бар’єри і вже мислило себе частиною “модернізаційної” ідеї нації. На початку досліджуваного періоду націоналістична уява залишалася процесом вироблення й експорту етнічної ідентичності з боку інтелектуалів (“будителів”) у напрямі традиційних суспільств, які піддавалися модернізації шляхом руйнування традиційних ідентичностей, на зміну яким прийшли модерні політичні ідентичності. Натомість активна форма дії націоналізму “в ім’я нації” як політичного принципу передбачала міжгрупову зацікавленість, інформування суспільства та природне “підключення” його до процесу формування нації за принципом “від інтелектуалів (правлячих кіл) до мас”, а також мобілізацію всіх соціальних сил. Мобілізаційна участь етнофорів, яка виступала ефективним способом залучення населення до політичного процесу, ґрунтувалася на індивідуальній або груповій активності, яка здійснювалася під тиском суб’єктів політики чи під їхнім впливом.

1. Адамець М. Національний характер поляків. Стереотипи, риторика й анґелологія на службі національній справі і мітології / Марек Адамець // *Ї.* – 1997. – Ч. 10 : Україна і Польща наприкінці ХХ століття. – С. 48–55.
2. Аркуша О. Галицький сейм. Виборчі кампанії 1889 і 1896 рр. / Олена Аркуша. – Львів : НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип’якевича, 1996. – 173 с.
3. Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм. Статус нації та національне питання в новій Європі / Роджерс Брюбейкер ; пер. з англ. – Львів : Кальварія, 2006. – 280 с.
4. Возняк Т. Моделі польсько-українського співіснування: ретроспектива та перспектива / Тарас Возняк // *Ї.* – 1997. – Ч. 11 : Україна – Польща. Діалог над кордоном. – С. 20–36.
5. Вольдан А. Українці та єдність монархії / Альоїз Вольдан // *Ї.* – 1997. – Ч. 10 : Україна і Польща наприкінці ХХ століття. – С. 105–107.
6. Головерса І. Амнезія і гіпертрофія міту Галичини / Іван Головерса // *Ї.* – 1997. – Ч. 9 : Середня Європа. Австрія після Австрії. – С. 100–102.
7. Головна Руська Рада (1848–1851): протоколи засідань і книга кореспонденції / за ред. О. Турія ; упоряд. У. Кришталович, І. Сварник. – Львів : Ін-т історії Церкви Українського Католицького Університету, 2002. – XXXIV+270 с.
8. Государственный архив Российской Федерации, ф. 523 (Партия Народной Свободы (Кадеты). 1905–1917 гг.), оп. 1, д. 9 (Протоколы совещания парламентской фракции Партии Народной Свободы с представителями местных групп партии. 14. – 15.11.1909 г.), 93 л. об.
9. Там же, ф. 523 (Партия Народной Свободы (Кадеты). 1905–1917 гг.), оп. 1, д. 16 (Протоколы заседания конференции членов парламентской фракции К[онституционных] Д[емократов] с участием Ц[ентрального] К[омитета] и членов партии к[а]д[етов]. 23. – 25.03.1914 г.), 72 л. об.
10. Там же, ф. 579 (Миллюков Павел Николаевич, историк, лидер Конституционно-Демократической партии, депутат III и IV Государственных Дум, министр иностранных дел Временного Правительства. 1859–1943 гг.), оп. 1, д. 551 (Обращение общественных деятелей Галиции в Государственную Думу по вопросу о введении русского языка в галицийских школах и учреждениях. 1907 г.), 1 л. об.
11. Іван Петрович. Галичина під час російської окупації. Серпень 1914 – червень 1915 / Іван Петрович. – Б. м. : Накладом вид-ва “Політична бібліотека”, 1916. – 116 с.
12. Касьянов Г. В. Теорії нації і націоналізму : монографія / Г. В. Касьянов. – К. : Либідь, 1999. – 352 с.
13. Косухин Н. Д. Африка: политизация этничности / Н. Д. Косухин // *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология.* – 2006. – № 1 (6). – С. 100–108.
14. Ланґевіше Д. Нація, націоналізм, національна держава в Німеччині і в Європі / Дітер Ланґевіше ; пер. з нім. – К. : “К.І.С.”, 2008. – 240 с.
15. Левенець Ю. Роль національного міфу у відродженні національної свідомості українського народу / Юрій Левенець // *Нова політика.* – 2001. – № 2. – С. 50–54.
16. Миллер А. Галиция в системе австро-венгерского дуализма / Алексей Миллер // *Австро-Венгрия: опыт многонационального государства / отв. ред. Т. М. Исламов, А. И. Миллер.* – М. : РАН, Ин-т славяноведения и балканистики, 1995. – С. 63–70.
17. Москвофільсько-польський альянс // *Діло.* – 1908. – 18 січ. – С. 1.
18. Мухаметшина Н. С. Основные элементы националистической идеологии / Н. С. Мухаметшина // *Вестник Самарского государственного университета. Серия “Социология и социальная работа”.* – 2004. – № 1 (31). – С. 55–62.
19. Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст / Лариса Нагорна. – К. : ШІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. – 405 с.

20. Пачковський А. Польша й Україна. Важкі питання, складні відповіді / Анджей Пачковський // Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Жорж Мінк, Лора Неймайер у співпраці з Паскалем Боннаром. – К. : Ніка-Центр, 2009. – С. 142–154.
21. Попов В. А. Национальная идея и политизация этнического фактора / В. А. Попов // Рубеж. Альманах социальных исследований. – 1994. – № 5. – С. 183–186.
22. Савченко В. Н. Национально-политические отношения в Восточной Галиции и в Буковине. 1910–1911 годы / В. Н. Савченко // Вопросы истории. – 2003. – № 5. – С. 145–149.
23. Сатаева Л. Г. Исторические и современные национальные мифы в новом независимом государстве / Л. Г. Сатаева // Философский век. Альманах. – Вып. 16 : Европейская идентичность и российская ментальность / отв. ред. Т. В. Артемьева, М. И. Микешин. – С. Пб. : Санкт-Петербургский Центр истории идей, 2001. – С. 174–178.
24. Сливка Л. Галицька дрібна шляхта в Австро-Угорщині (1772–1914 рр.) / Любов Сливка. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – 220 с.
25. Сміт Е. Д. Нації та націоналізм у глобальну епоху / Ентоні Д. Сміт ; пер. з англ. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 320 с.
26. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Ентоні Д. Сміт ; пер. з англ. – К. : Основи, 1994. – 223 с.
27. Сосновська Д. Стереотип України та українців в польській літературі / Данута Сосновська // Ї. – 1997. – Ч. 10 : Україна і Польша наприкінці ХХ століття. – С. 88–96.
28. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ ст.) / Олексій Сухий. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 496 с.
29. Терещенко Ю. І. Причинки до історії галицького консерватизму / Ю. І. Терещенко // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія: Історія, економіка, філософія. – К., 2000. – Вип. 4. – С. 11–67.
30. Травля русских въ Буковинѣ // Галичанинъ. – 1900. – 27 января (8 февраля). – С. 1–2.
31. Франко І. Гриць і панич / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1979. – Т. 21. – С. 284–287.
32. Халлер М. Південний Тіроль: політична чи економічна історія успіху? / М. Халлер // Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / [уклад. : І. Ф. Кононов та ін.]. – Луганськ : Знання, 2002. – С. 323–345.
33. Чаки М. Идеология оперетты и венский модерн : культурно-исторический очерк / Мориц Чаки ; пер. с нем. – С. Пб. : Изд-во им. Н. И. Новикова, 2001. – 348 с.
34. Шаров К. С. Музыка как инструмент национализма / К. С. Шаров // Вестник Московского университета. Серия 7: Философия. – 2005. – № 1. – С. 59–80.
35. Шнирельман В. А. Национальные символы, этноисторические мифы и этнополитика [Електронний ресурс] / В. А. Шнирельман. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/schnir_nac_simv.php.
36. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Наталя Яковенко. – 3-є вид., переробл. та розшир. – К. : Критика, 2006. – 584 с.
37. Czapiewski E. O program dla Polski. Korespondencja Wincentego Pola i Józefa Ignacego Kraszewskiego / Edward Czapiewski // Od Franciszka Józefa do małych ojczyzn / pod red. Mareka Górnego. Tom poświęcony pamięci Zbigniewa Frasa. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002. – S. 133–144.
38. Fras Z. Galicja / Zbigniew Fras. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2004. – 298 s.
39. Hye H. P. Das politische System in der Habsburgermonarchie. Konstitutionalismus, Parlamentarismus und politische Partizipation / Hans Peter Hye. – Praha : Karolinum nakladatelstvi Univerzity Karlovy, 1998. – 260 s.
40. Řezník M. Formování moderního národa (Evropské “dlouhé” 19. století) / Miloš Řezník. – Praha : Triton, 2003. – 183 s.
41. Rudnytsky L. I. The Ukrainians in Galicia Under Austrian Rule / Ivan L. Rudnytsky // Nationbuilding and the Politics of Nationalism. Essays on Austrian Galicia / Andrei S. Markovits and Frank E. Sysyn, editors. – Cambridge : Harvard University Press, Harvard Ukrainian Research Institute, 1989. – P. 23–67.

В статтє обоснован тезис, что габсбургская абсолютистская система управления заранее лишила этносы Галиции политической субъектности, ведь отношения личности и государства в этническом аспекте определялись вероисповеданием. Установлено, что этнические и языковые различия приобрели политическое значение в середине ХІХ в., когда этническая идеология начала акцентировать самобытность отдельных этнонаций, их культур и языков. При этом акцент делался на общенациональных ценностях – этническом интересе, безопасности и т. д. Быстрому распространению их элементов способствовали литературные произведения, которые сыграли существенную роль в формировании этнических ценностей. Выяснено, что следствием этого стало развертывание полемики относительно формулировки национальных программ и национальных мифов, в частности о “тирольцах Востока”,

“Gente Ruthenus, natione Polonus” и *“святом историческом посланничестве собирания Земли Русской”*. Доказано, что этнический катализатор политической мобилизации использовали различные политические круги, с одной стороны, для политизации этничности (он определял специфику этногрупповой динамики), а с другой, – для направления социального протеста в русло межэтнической борьбы.

Ключевые слова: межэтническое взаимодействие, исторические мифы, этнические националисты, этнические акторы, Галиция.

The article substantiates the thesis that the Habsburg absolutist control system in advance deprived ethnic groups Galicia political subjectivity, because the relationship of the individual and the state in ethnic aspects define religion. Found that ethnic and linguistic differences have gained political significance in the middle of the XIX century. When ethnic ideology has begun to emphasize the identity of the individual ethnol-national, their cultures and languages. The emphasis was on national values, ethnic interests, security etc. The rapid spread of their elements contributed literary works that have played a significant role in the formation of ethnic values. Found that the consequence of this was the launch of the controversy concerning the formulation of national programs and national myths, in particular the “Tyrolese East”, “Gente Ruthenus, natione Polonus” and “Holy mission of the historic gathering of the Russian land”. Proved that ethnic political mobilization catalyst used various political circles, on the one side, to the politicization of ethnicity (he defined specificity etno-group dynamics), and the second side – for the direction of social protest in the direction of inter-ethnic struggle.

Keywords: interethnic interaction, historical myths, ethnic nationalism, ethnic actors, Galychyna.

УДК 94(474)
ББК 63.3 (4 Укр)

Микола Вітенко

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ СТАНИСЛАВОВА В ПЕРІОД ІСНУВАННЯ ЗУНР

У статті автор пропонує розглянути щоденне життя та побут жителів міста Станиславів у період існування Західно-Української Народної Республіки. Особлива увага приділяється таким питанням, як організація самоурядування, забезпечення функціонування комунального господарства, охорони правопорядку, охорони здоров'я городян, особливості забезпечення жителів міста продовольством, одягом, взуттям, паливом, іншими предметами першої необхідності.

Ключові слова: повсякденне життя, Галичина, Західно-Українська Народна Республіка, Станиславів, побут городян.

Українська історична наука нині активно шукає нові шляхи й методи для активного висвітлення соціально-економічної історії своєї країни та народу. Саме тому в останнє десятиліття доволі активно розвивається т. зв. “історія повсякденності”. Вона розглядає минуле крізь призму життя пересічних громадян, їхнього щоденного побуту, справ, проблем і потреб. Вивчення локально виокремленого в просторі й часі буденного життя простих людей, розуміння їхніх відчуттів, прагнень, фантазій, сумнівів, спогадів про минуле й передбачень майбутнього дозволяє залучити нові історичні джерела, по-новому звернути увагу на вже відомі матеріали – насамперед спогади, мемуари, особисте листування. Загалом повсякденна історія дає змогу зовсім по-іншому трактувати історичне минуле, суттєво змінює уявлення сучасників про цінності та пріоритети попередніх поколінь. Водночас вона, завдяки переходу від макро- до мікрорівня вивчення минулого, доволі ефективно викриває численні історичні міфи, набуває прагматичного й прогностичного характеру, дозволяє виробити інструкції поведінки індивідів у критичних ситуаціях, таких як війна, стихійне лихо, епідемія тощо, із чітко визначеною цінністю – збереження життя й здоров'я людини, індивіда.

В умовах утвердження української державності особливо актуальне вивчення досвіду розбудови Української держави в 1917–1923 рр. Тут є одразу кілька українських державних утворень, що привертають увагу науковців. Для нас цікавою є історія Західно-Української Народної Республіки. Саме ця держава та її населення можуть слугувати прикладом утвердження правових відносин, збереження законності й правопо-